

Gymnasium, eerste klas...

Van slimmeriken en bange bru

Al zijn ze nog zo intelligent, niet alles gaat van een leien dakje bij 'het toekomstig kapitaal van ons land'. Wat verklaart die moeilijke start van sommige vwo'ers? Een pleidooi voor inspirerend maatwerk van hun leraren.

Uitblinken in het vwo. Dat is één van de speerpunten van het ministerie van OCW. Volgens minister Van Bijsterveldt zijn er in dit schooltype te veel leerlingen die onder hun niveau presteren. Onderzoekers van de Vrije Universiteit Amsterdam deden een grootschalig onderzoek onder meer dan tweeduizend brugklasleerlingen en zoomden in op de gymnasiumleerlingen. Wat blijkt: gemiddeld één op de tien gymnasiumleerlingen is een onderpresteerder. Wie zijn deze onderpresteerders en waar kun je ze aan herkennen?

Wat vindt de leerling?

Onderpresteren is een terugkerend thema in onderzoek en publicaties: hoogbegaafdheid en onderpresteren, (te) lage (Cito)toetsscores, of verkeerde schooladviezen bij de overgang van po naar vo. De meeste onderzoeken gaan echter voorbij aan de vraag: hoe vindt de leerling zelf dat hij of zij het doet? Onderzoekers van de VU ontwikkelden een nieuwe maat voor het meten van onderpresteren (zie kader 1) om zo 'hardere' informatie te krijgen over het vóórkomen van onderpresteren en de onderliggende factoren ervan.

In het onderzoeksprogramma LEERLIJN vroegen zij met een online vragenlijst meer dan tweeduizend

jongeren in de eerste klas van het vmbo, havo en vwo naar hun vaardigheden, beleving, motivaties en sociale omgeving (zie kader 2). Daarmee willen de onderzoekers de risico- en beschermende factoren voor de schoolloopbaan van leerlingen in kaart brengen.

De onderzoekers kozen specifiek voor leerlingen uit de brugklas, omdat dit vaak een turbulente periode is (nieuwe school, nieuwe vrienden, nieuwe leraren). Inzichten uit de neurowetenschappen bewijzen dat de prefrontale cortex, het stukje brein dat nodig is voor de 'hogere cognitieve functies', gedurende de hele tienertijd nog volop in ontwikkeling is. Daarom vinden middelbare scholieren het lastig om te plannen en prioriteiten te stellen, consequenties van gedrag op de lange termijn te overzien en om op zichzelf te reflecteren; vaardigheden die wel nodig zijn voor een gezonde evaluatie van het eigen presteren en dus ook het onderpresteren.

Hoe vaak komt onderpresteren voor op het gymnasium?

Eén op de drie gymnasiumleerlingen (30 procent) zegt van zichzelf dat ze beter kunnen dan ze nu laten zien en onder hun niveau presteren. Volgens de mentoren is bijna één op de vijf leerlingen (17 procent) op het gymnasium een onderpresteerder. Bij tien procent van de leerlingen zegt zowel de leerling als de mentor dat de leerling een onderpresteerder is.

Wie zijn die onderpresteerders?

Van de onderpresteerders op het gymnasium is bijna driekwart een jongen (73 procent) en ongeveer een kwart een meisje (27 procent).

'Ik wil niet dom overkomen en ben bang om fouten te maken'

Nieuwe maat voor onderpresteren

De onderzoekers vroegen de leerlingen of 'ze het op school eigenlijk beter zouden kunnen doen dan ze nu laten zien'. De mentoren gaven voor elke leerling antwoord op de vraag: 'Deze leerling kan waarschijnlijk (veel) beter presteren dan nu uit de cijfers blijkt. Het is een onderpresteerder'. Wanneer beide vragen met '(helemaal) mee eens' zijn beantwoord, is de leerling bestempeld als een onderpresteerder.

gpiepers

Dit sluit aan bij de actuele discussie in de media over de achterblijvende schoolprestaties van jongens ten opzichte van de meisjes. Zo zouden volgens het CBS steeds minder jongens een vwo-diploma op zak hebben.

De onderpresteerders zijn ook de leerlingen met (veel) lagere schoolcijfers: waar de gemiddelde gymnasiumleerling gemiddeld een 7,6 haalt voor de drie kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde) samen, haalt de onderpresteerder op het gymnasium gemiddeld een 6,9.

Uit het onderzoek blijkt daarnaast dat onderpresteerders minder lekker in hun vel zitten dan andere leerlingen en bovendien hebben ze minder vaak plezier in school dan de andere leerlingen. Bijna de helft (46 procent) van alle gymnasiumleerlingen gaat graag naar school, tegenover slechts 18 procent van de onderpresterende gymnasiumleerlingen.

Ruim een kwart (27 procent) van de onderpresteerders vertoont volgens de mentor storend gedrag (boos, agressief, druk) op school of in de les. Kijken we naar de gemiddelde gymnasiumleerling, dan ligt dit percentage een stuk lager (9 procent).

Ongemotiveerd of faalangstig?

Zowel de leerlingen zelf als de mentoren zeggen dat de motivatie van onderpresterende gymnasiasten (16 procent) een stuk lager ligt dan bij de gemiddelde gymnasiumleerling (4 procent). De mentoren vinden dat de helft (51 procent) van de onderpresteerders een lagere motivatie heeft dan de rest van de leerlingen in de klas. Dit is volgens de mentor het geval bij 11 procent van alle gym-

Onderzoekspopulatie

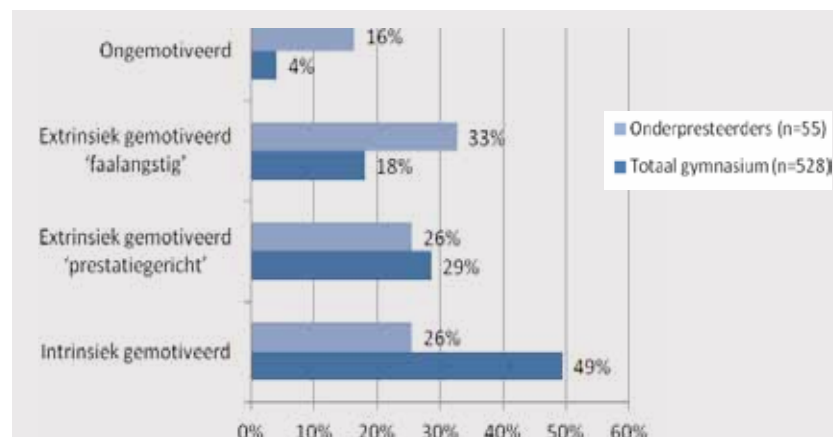
2215 leerlingen uit 102 brugklassen van 10 verschillende scholen (uit midden, west en zuid Nederland) vulden een online vragenlijst in. De mentoren vulden over 1854 van deze leerlingen ook een digitale vragenlijst in. Op negen scholen was er een gymnasiumafdeling (drie categorale gymnasia en zes gymnasiumafdelingen op een scholengemeenschap). De onderzoekers verzamelden bij 528 gymnasiumleerlingen gegevens van zowel de leerling als de mentor.

nasiumleerlingen. Maar let op: hier tegenover staat dat een derde (33 procent) van de onderpresteerders zichzelf faalangstig noemt: 'ik wil niet dom overkomen en ben bang om fouten te maken'. Bij de gemiddelde gymnasiumleerling is dit 18 procent. Die groep is namelijk vaker intrinsiek gemotiveerd (49 procent): zij noemen zichzelf nieuwsgieriger en vinden leren leuk omdat ze allerlei nieuwe dingen te weten willen komen.

Wat te doen?

De onderzoekers hebben ontdekt dat het steeds andere factoren zijn die de motivatie en de schoolprestaties van een scholier beïnvloeden. Wanneer leraren en scholen daar meer inzicht in krijgen, kunnen ze onderpresteerders signaleren en gerichte begeleiding geven. De twaalfjarige is neuropsychologisch gezien nog volop in ontwikkeling. Daarom moet hij of zij nog veel meer sturing, meer steun of inspiratie krijgen. Daarbij moet 'op maat' worden gewerkt: een faalangstige jongen vraagt een andere begeleiding dan een meisje dat haar motivatie volledig heeft verloren. Zo hebben leerlingen die 'liever geen nerd willen zijn' een ander soort aanmoediging nodig dan kinderen die 'gewoon geen zin hebben in school'. ■

Wietske Idema en Jelle Jolles, Centrum Brein & Leren en onderzoeksinstituut LEARN!, afdeling Onderwijsneurowetenschap, Faculteit Psychologie & Pedagogiek, VU Amsterdam.

Onderpresteerders op het gymnasium zijn vaker ongemotiveerd en faalangstig